

ROZŠÍRENIE EURÓPSKEJ ÚNIE

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY A VÝZVY

Správa Wima Koka

pre Európsku komisiu

Wim Kok sa narodil v roku 1938 v Bergambachte. Pred vstupom do politiky aktívne pôsobil v odborovom hnutí vo funkcii predsedu Federácie odborových zväzov Holandska a predsedu Európskej federácie odborových zväzov. Bol poslancom parlamentu a lídrom Strany práce (PvdA) v Holandsku a podpredsedom Socialistickej internacionály. Od roku 1989 do roku 1994 pôsobil vo funkcii ministra financií a podpredsedu vlády a od roku 1994 do roku 2002 vo funkcii predsedu vlády Holandska.

OBSAH

Úvod, *Wim Kok*

Moje ciele v tejto správe
Prečo rozšírenie?
Súčasný kontext
Môj prístup
Päťbodový program

Zhrnutie

Mier a stabilita na kontinentálnej úrovni
Spoločne postupovať ako Európania
Podpora ekonomiky
Zlepšenie bezpečnosti v Európe
Politika voči susedom
Úloha Európy v celosvetových záležitostiach

- 1 Budovanie novej Európy**
 - Prečo sa EÚ rozširuje
 - Prečo sa štáty chcú stať členmi
 - Minulé rozšírenia
 - Súčasnú kolo rozšírenia
- 2 Občania a rozšírená Únia**
 - Súčasní členovia
 - Budúci členovia
 - Najčastejšie otázky
- 3 Hospodárstvo, trh práce a financie**
 - Hospodárske dopady
 - Obchod
 - Investície
 - Migrácia a trh práce
 - Hospodárska a menová únia
 - Lisabonská stratégia
 - Rozpočtové náklady
- 4 Kvalita života**
 - Vnútoraná bezpečnosť
 - Životné prostredie
 - Jadrová bezpečnosť
 - Potravinové normy
- 5 Európa vo svete**
 - Zahraničná a bezpečnostná politika
 - Medzinárodné hospodárske vzťahy
 - Zásady susedského spolunažívania
- 6 Spoločný postup v Európe**
 - Otázky identity
 - Reforma inštitúcií EÚ
 - Zlepšenie implementácie politík

Prílohy

Mapa Európy

Tabuľky

1. Základné údaje o EÚ a o budúcich členských štátoch
2. Podpora rozšírenia v členských štátoch EÚ
3. Podpora prístúpenia v budúcich členských štátoch
4. Obchodné vzťahy EÚ so strednou a východnou Európou
5. Hospodársky rast v EÚ a v budúcich členských štátoch
6. Výdavky EÚ na rozšírenie: pred vstupom
7. Výdavky EÚ na rozšírenie: po vstupe

Stretnutia a účastníci

1. Pracovné semináre v Inštitúte Európskej univerzity
2. Konzultácie s mimovládnyimi organizáciami
3. Návštevy budúcich členských štátov

Literatúra

Pod'akovanie

Predseda Európskej komisie Romano Prodi ma vyzval, aby som do konca marca 2003 predložil túto správu. V obmedzenom čase, ktorý som mal k dispozícii (štyri mesiace), som na základe radu stretnutí s odborníkmi z veľkého počtu krajín a rôznych profilov, kontaktov s európskymi mimovládnyimi organizáciami a návštev budúcich členských krajín zmapoval najširší možný okruh názorov.

Hoci zodpovednosť za správu padá na moje plecia, prispeli do nej mnohí jednotlivci a organizácie.

Rád by som za prípravu a vydanie tejto správy a za organizáciu série stretnutí s expertmi poďakoval pracovníkom Strediska vyšších štúdií Roberta Schumana v Inštitúte Európskej univerzity vo Florencii.

V Stredisku Roberta Schumana bol vedúcim projektu a spravodajcom Graham Avery. Pomocnou rukou prispeli Wim Van Aken a Will Phelan, radami a povzbudením Helen Wallace a Jana Zielonka.

Spomedzi veľkého počtu zúčastnených expertov by som osobitne chcel poďakovať Christophovi Bertramovi, Fernandovi Fernandezovi, Heather Grabbeovej, Andrasovi Inotaiovi a Olli Rehnovej, ktorí šľachetne venovali svoj čas a poskytli mi usmernenie a rady v záverečných štádiách prípravy tejto správy, a Johnovi Wylesovi z GPlus Europe, ktorý mi pomáhal pri kontaktoch so zástupcami tlače.

Som vďačný pánovi Günterovi Verheugenovi, členovi Európskej komisie zodpovednému za rozšírenie, za jeho podporu a vedúcim pracovníkom jeho rezortu i iných rezortov Komisie, ktorí mi pomáhali pri príprave správy, osobitne Alainovi Servantie.

A nakoniec, počas celého projektu mi nezastupiteľnú pomoc poskytol Joost Klarenbeek z holandského ministerstva zahraničných vecí.

ÚVOD

Moje ciele v tejto správe

Táto správa rozoberá dôsledky a výzvy očakávaného rozšírenia Európskej únie (EÚ).

Snaží sa nájsť predovšetkým odpoveď na najdôležitejšie otázky, pred ktorými sa ocitnú občania počas ratifikácie vstupu desiatich nových členov, ktorí do Únie pristúpia 1. mája 2004. *Prečo sa EÚ rozširuje z 15 na 25 členov (a neskôr na väčší počet členov)? Aké budú dopady rozšírenia na každodenný život občanov? Sú opodstatnené nádeje a pochybnosti vyslovované v súčasných i budúcich členských štátoch?* Tieto otázky občanov si zaslúžia seriózne odpovede. Vytýčil som si za cieľ vyvážené vysvetliť nielen výhody a príležitosti doplnenia EÚ o nových členov, ale tiež i jeho potenciálne prekážky, náklady a riziká.

Na druhom mieste sa zaoberám najdôležitejšími výzvami, ktoré rozšírenie prinesie. Pristúpenie 10 krajín v roku 2004 predstavuje iba jednu etapu v procese, ktorý sa začal už viac ako pred desaťročím, a ktorý bude pokračovať ešte veľa rokov. Na tejto ceste sme dosiahli veľa úspechov, či už so starými, tak i s novými členmi, avšak zostáva urobiť ešte viac. *Ako zabezpečiť úspech rozšírenia? Čo treba urobiť, aby sme plne využili výhody namiesto dosiahnutia iba čiastkového úspechu, či dokonca neúspechu?* Mojim cieľom bolo vymedziť hlavné oblasti, v ktorých EÚ musí rozvíjať stratégiu úspešného rozšírenia.

Hoci celkový postoj verejnosti k rozšíreniu je pozitívny, široko sa pociťuje hlad po ďalších informáciách. Niektoré z kladených otázok súvisia so zásadnými problémami európskej integrácie. Bude rozšírenie EÚ o ďalšie krajiny sprevádzať strata národnej identity? Dokážeme v EÚ prijímať rozhodnutia pri takom veľkom počte členov? Môže po rozšírení zosilniť hlas EÚ v celosvetových záležitostiach? S približujúcim sa rozšírením musí EÚ reagovať na tieto otázky.

Proces zblížovania spoločností a národov sa už začína. Je to ako fúzia v podnikateľskom svete: skutočná skúška úspechu prichádza vtedy, keď sa stane každodennou realitou pre ľudí na pracoviskách. Práve preto potrebujeme zrozumiteľný program riadenia zmien v rozšírenej EÚ.

Prečo rozšírenie?

Rozšírenie je najambicióznejší projekt, na ktorý sa EÚ podujala: v konečnom dôsledku je to opätovné zjednotenie európskeho kontinentu rozdeleného po poslednej svetovej vojne. Predchádzajúce rozšírenia prebiehali v rozdelenej Európe, toto rozšírenie však pomáha dosiahnuť sen otcov - zakladateľov EÚ: zjednotiť Európu a nastoliť v nej slobodu.

Po celý svoj život som bol presvedčený Európan. Zo svojej mladosti si pamätám na poslednú svetovú vojnu a poznám hodnotu mieru, stability a prosperity, ktorú dnes máme. Chápem, ako veľa sme získali z procesu európskej integrácie za uplynulé polstoročie. Vojny a zverstvá v bývalej Juhoslávii nám ukázali, čo si Európania dokážu navzájom spôsobiť, ak dovoľia silám rozkladu prekonať túžbu po svornosti.

Preto rozšírenie Európskej únie pre mňa znamená naplnenie vidiny – vidiny, na ktorú sa príliš ľahko zabúda v časoch, keď sa bezpečnosť a prosperita v Európe považujú za zaručené. Ak sa však zastavíme a zamyslíme, uvidíme, že EÚ a jej rozšírenie skutočne znamená takúto vidinu: opätovné zjednotenie národov Európy v ústavnom rámci, ktorý stimuluje ich spoluprácu v mieri a stabilite.

Pre národy strednej a východnej Európy symbolizovala Európa hodnoty, ku ktorým sa viac ako jedna celá generácia túžila vrátiť v epoche Železnej opony a Studenej vojny. Návrat do Európy však pre ne znamenal oveľa viac ako iba symbol: perspektíva členstva v EÚ im pomohla dosiahnuť nevratnosť ich voľby v prospech pluralitnej demokracie a trhového hospodárstva a povzbudzovala ich na ceste reforiem. Perspektíva takejto stabilnej opory je predpokladom obnovenia hospodárskej prosperity, ktorá zasa posilní trvalú stabilitu v regióne.

Ich cesta späť do Európy však nebola ľahká. Transformačné procesy priniesli v celej strednej a východnej Európe zásadné zmeny: nové príležitosti nepriniesli všetkým rovnaké prínosy a staré formy bezpečnosti odišli do nenávratna. Skutočné náklady na rozšírenie sa nemôžu merať rozpočtom EÚ: v budúcich členských štátoch už cítia obrovské dopady tejto adaptácie.

Stabilita a demokracia v strednej a východnej Európe už národom súčasnej EÚ priniesla veľké výhody ako z hľadiska bezpečnosti, tak i prosperity: rýchle zvyšovanie obchodných stykov znamenalo príležitosti pre podnikateľov, investície, zvýšenie zamestnanosti a rýchlejší rast pre západnú Európu.

Tieto výhody pre starých i nových členov sa zjednotia a posilnia, keď v roku 2004 prebehne samotné rozšírenie pod podmienkou, že EÚ splní náročné úlohy, ktoré pred ňou v súčasnosti stoja.

Dnešný kontext

Rozšírenie prebieha v čase, keď EÚ stojí pred významnými a náročnými úlohami v oblasti dosahovaných *hospodárskych výsledkov, vnútornej súdržnosti a medzinárodného postavenia* EÚ.

Svetová ekonomika prežíva problémy. Motor rastu v Európe sa takmer zastavil, určite aspoň v súčasných členských štátoch, a nezamestnanosť sa tvrdošijne drží na vysokej úrovni. Vedúci predstavitelia EÚ v Lisabonskej stratégii deklarovali cieľ stať sa najkonkurencieschopnejšou a najdynamickejšou vedomostne orientovanou ekonomikou sveta, avšak tieto veľkomyselné slová zatiaľ neboli sprevádzané štruktúrnymi reformami, ktoré si v dlhodobom výhľade vyžaduje stabilný rast a schopnosť dynamicky reagovať na globalizáciu. Svet nás nebude čakať.

EÚ vo svojej vnútornej politike, v dôsledku nedostatku politickej vôle a komplikovaných rozhodovacích postupov, nedokáže v celom rade oblastí primerane reagovať na obavy svojich občanov. Výsledky Konventu o budúcnosti Európy budú mať životný význam. Potrebujeme taký systém riadenia a správy, ktorý by lepšie vyvažoval úzko súvisiace požiadavky na efektívnosť a demokratickú legitimitu. EÚ sa musí úplne pretransformovať. Dnešné prostredie je však vzdialené ideálnym podmienkam pre nové ambície či veľkolepé myšlienky. V občanoch Európy silnie pocit nedostatočnej istoty, prehľbujú sa obavy z neznáma.

V medzinárodnom meradle EÚ nezohrala žiadnu úlohu v riešení irackého problému, v najdôležitejšej otázke zahraničnej politiky súčasného sveta. Jej členovia boli hlboko a zreteľne rozdelení. Čo je však ešte horšie, EÚ a nástroje jej zahraničnej politiky nezohrali žiadnu úlohu. Zatiaľ čo jednotlivé členské štáty zohrávali významnú úlohu v tejto otázke na medzinárodnej aréne, Európa ako celok jednoducho neexistovala. Táto situácia je pre občanov Európy neprijateľná. Hospodárska váha EÚ musí byť podporená i politickým hlasom v celosvetových záležitostiach.

Rozširovanie EÚ sprevádzajú tieto tri najvýznamnejšie výzvy – hospodárska, interná a externá. EÚ musí obnoviť svoju hospodársku dynamiku a konkurencieschopnosť, reagovať efektívne na požiadavky svojich občanov a definovať svoju politickú úlohu vo svete.

Môj prístup

Verím, že stimul nadchádzajúceho rozšírenia EÚ nám ponúka príležitosť, aby sme uvedené výzvy čo najrozhodnejšie riešili. Tieto problémy nespôsobuje rozširovanie EÚ. Nadchádzajúce rozšírenie nás núti postaviť sa zoči voči týmto problémom a niekedy dokonca pomáha priniesť riešenia. Rozšírenie môže byť katalyzátorom riešenia niektorých otvorených problémov Európy. Môže nám dodať dynamiku, aby sme mohli napredovať.

Takisto mi je už jasné, že musíme zmeniť zameranie nášho prístupu k politike EÚ tým, že už dnes posúdime situáciu v rozšírenej Európskej únii – budúcej EÚ-25. Rozprávanie o „súčasných členoch“ a „uchádzačských krajinách“ patrí už dnes minulosti. Musíme sa pozeráť dopredu do budúcnosti, keď sa noví členovia stanú partnermi. Práve preto v tejto správe používam podľa možnosti vždy označenie „budúci členovia“ skôr ako „uchádzačské krajiny“.

Zastávam názor, že naši noví partneri musia urobiť ešte viac, aby dokončili svoju prípravu na členstvo. Súčasne s tým však cítim, že by nás vedeli mnohému naučiť vďaka svojim skúsenostiam z nedávnych politických, hospodárskych a sociálnych reforiem.

Päťbodový program

Výhody a príležitosti rozšírenia ďaleko prevažujú nad potenciálnymi prekážkami, nákladmi a rizikami. Je to najúspešnejší počin zahraničnej politiky, aký EÚ kedykoľvek uskutočnila. Spomalenie rozšírenia, či dokonca odstúpenie od neho v dôsledku neratifikovania niektorými z členov EÚ, by pre Európu znamenalo ťažký politický neúspech. Navyše by to prinieslo značné náklady ako pre EÚ, tak i pre uchádzačské krajiny.

Nesprávne riadené rozšírenie by však bolo takmer rovnako zlé. Ak EÚ nebude pokračovať v reformách a neprispôbi sa súčasným požiadavkám rozšírenia, premárnime šancu – možno navždy – na posilnenie Európy a na zvýšenie jej bezpečnosti v záujme svojich občanov, svojich susedov a celého sveta.

Preto som presvedčený, že nastal čas pripraviť novú víziu toho, čo Európa môže urobiť so svojimi novými členmi a ako to má urobiť. Stratégiu riadenia zmeny, ktorú mám na mysli, možno zosumarizovať do piatich hlavných bodov:

1. ***Spoločný postup v Európe:*** musíme zlepšiť rozhodovacie postupy, našu rozhodnosť a politickú vôľu uplatňovať skutočne európske politiky v rozšírenej EÚ.
2. ***Podpora európskej ekonomiky:*** potrebujeme viac inovácií a reforiem na zabezpečenie rastu, konkurencieschopnosti a tvorby nových pracovných príležitostí na rozšírenom trhu.
3. ***Urobiť Európu bezpečnejšou pre jej občanov:*** rozšírenie by sme mali využiť na dosiahnutie rozhodujúceho posilnenia spolupráce v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí, zabezpečujúceho zvýšenie úrovne a zlepšenie zabezpečenia.
4. ***Rozvíjanie partnerstva so susedmi v Európe:*** súbežne s rozširovaním hraníc EÚ budeme potrebovať zásady susedského spolunažívania, ktoré by rozšírili prosperitu a stabilitu okolo nás.

5. **Posilnenie hlasu Európy v celosvetových záležitostiach:** musíme využiť príležitosť na posilnenie autority, vzájomného súladu a vplyvu na medzinárodnej scéne, ktorú reprezentuje 25 členov.

Tieto myšlienky sú podrobnejšie vysvetlené v zhrnutí správy a v jednotlivých kapitolách.

Moje návrhy si vyžadujú úsilie a pochopenie zo strany starých i nových členov.

V súčasnej EÚ sa v minulosti kládol dôraz na „*acquis*“ – na nabádanie budúcich členov a poradenstvo, aby uplatňovali európske predpisy. Ako sa stávajú plnoprávnymi členmi a rovnoprávnymi partnermi – s právami i povinnosťami – v rozšírenej Únii sa musí od základu zmeniť jazyk z „my“ a „vy“ na „my spoločne“.

Keď sa z „prijemcov rozhodnutí“ zmenia na „krajiny s rozhodovacími právomocami“, pre nových členov nastanú významné psychologické zmeny. Budú si musieť zadefinovať súbor svojich názorov na jednotlivé oblasti pôsobnosti EÚ, avšak pritom musia mať na zreteli potrebu spoločných cieľov v rámci rozšírenej EÚ, často spojenú s kompromismi.

Toto rozšírenie je iné ako jeho predchodcovia, pretože EÚ pozdvihuje na novú úroveň pôsobnosti: kontinentálny záber, umožňujúci zlepšiť fungovanie, lepšie slúžiť svojim občanom a stať sa aktérom v celosvetových záležitostiach – za predpokladu, že sa chopí tejto príležitosti.

V období do pristúpenia nových členov v máji roku 2004 máme jedinečnú príležitosť pripraviť úspech tohto rozšírenia a zapojiť do prípravy budúcich členov.

Tento ctižiadostivý projekt si vyžiada dôsledné plánovanie. Práve s týmto zámerom predkladám v tejto správe Európskej komisii a ďalším európskym inštitúciám svoje odporúčania.

Wim Kok

19. marca 2003

SÚHRN

V tejto správe sa skúmajú dôsledky rozšírenia Európskej únie (EÚ) z 15 na 25 a neskôr aj na viac členských štátov.

Hoci štúdií o rozšírení bolo uverejnených veľa, väčšina z nich k nemu pristupovala z pohľadu jednotlivých štátov alebo sektorov. Táto správa, ktorá analyzuje rozšírenie z hľadiska Európy, nezávisle čerpá z celého radu myšlienok, názorov a výsledkov výskumu. Nesnaží sa vyjadriť všetky rôznorodé záujmy a názory jednotlivých krajín – to by presiahlo jej rámec – ale prihliada na súčasné aj na budúce členské štáty, pričom posudzuje aj budúce vyhliadky rozšírenej EÚ ako celku.

Správa v jednotlivých kapitolách:

- podáva prehľad doterajšieho rozširovania a hodnotí dosiahnuté výsledky (kapitola 1: Budovanie novej Európy); a
- identifikuje hlavné otázky, ktoré v súvislosti s rozširovaním kladie verejnosť aj politické kruhy (kapitola 2: Občania a rozširujúca sa únia).

V správe sa ďalej hovorí o týchto otázkach zoskupených do štyroch tém:

- Hospodárske aspekty (kapitola 3: Ekonomika, trh práce a financie);
- Vnútoraná bezpečnosť a štandardy ochrany (kapitola 4: Kvalita života);
- Vonkajšia politika rozšírenej EÚ (kapitola 5: Európa vo svete);
- Spravovanie spoločnosti a európska identita (kapitola 6: Spoločný postup v Európe).

Analýza týchto tém nie je statická, lež dynamická – v správe sa hovorí nielen o dôsledkoch uplatňovania existujúcich pravidiel a politiky EÚ, ale aj o reformách EÚ potrebných na jej úspešné rozšírenie.

Mier a stabilita na celom kontinente

Akú najväčšiu výhodu ponúka rozšírenie EÚ? Je ňou šanca zabezpečiť mier a stabilitu v celoeurópskom meradle:

- Rozširovanie EÚ postupne zjednocuje náš kontinent, ktorý sa rozdelil v dôsledku poslednej svetovej vojny. Rozširuje priestor mieru, stability a prosperity, z ktorého sa občania západnej Európy tešia už po dobu presahujúcu život jednej generácie. Európske spoločenstvo, dnes Európska únia, dosiahlo historický úspech v tom, že prostredníctvom hospodárskej a politickej integrácie jej členských štátov sa vyhlo konfliktom, či dokonca vojne. Jeho rozšírenie na zvyšok Európy má nesmiernu hodnotu.
- V uplynulom desaťročí pomáhala vyhládka na členstvo v EÚ krajinám strednej a východnej Európy upevniť svoj návrat k pluralitnej demokracii a trhovej ekonomike. Vo svojom reformnom a transformačnom úsilí dostávali pomoc od EÚ. Výsledná stabilita a rastúca prosperita je v prospech týchto krajín, ako aj súčasných členských štátov.
- Koniec studenej vojny síce znamenal aj koniec umelého rozdelenia Európy, ale v strednej a východnej Európe sa objavili potenciálne konflikty medzi etnickými a národnostnými skupinami. Vyhládka na členstvo v EÚ mnohé z týchto problémov odstránila.

Táto vízia opätovného zjednotenia – Európy „celistej a slobodnej“ – je inšpiráciou pre rozširovanie EÚ.

Proces rozširovania prináša pozitívne výsledky v mnohých oblastiach verejnej politiky, ktoré sú v záujme európskych občanov. Aby však bol celkom úspešný, treba prijať jasnú stratégiu. Ako by sa mal tento proces riadiť, aby priniesol plný úžitok? V minulosti sa pozornosť tlače, verejnosti a rozhodovacích orgánov zameriavala na prístupový proces – „ako a kedy pristúpia nové krajiny?“. Dnes treba pozornosť presunúť na otázku „čo sa stane po pristúpení?“ a „akú politiku potrebuje rozšírená EÚ?“. Potrebujeme program na zvládnutie zmien.

Táto správa identifikuje päť kľúčových oblastí, v ktorých by EÚ mohla urobiť kroky, ktorými by zabezpečila úspech rozšírenia:

1. *Spoločne postupovať ako Európania*

- Príchod nových členských štátov s ich bohatým kultúrnym dedičstvom zvýši rôznorodosť EÚ. Rozšírenie prinesie širšiu výmenu myšlienok aj lepšie poznanie iných Európanov. Inštitúcie EÚ budú aj naďalej rešpektovať národné jazyky a budú podporovať učenie sa iných jazykov.
- Po zvýšení počtu členských štátov z 15 na 25 bude EÚ musieť zreformovať svoj systém prijímania rozhodnutí, aby sa vyhla riziku, že „viac“ bude znamenať „menej“. Inštitúcie EÚ sú predmetom kritiky už dnes. Rozšírenie prináša potrebu, ale aj príležitosť „zdokonalit“ náš systém spravovania spoločnosti. Prepojením výziev dnešnej doby s potrebou lepšieho spravovania spoločnosti je možné doceliť zásadný zlom, ktorý je pre politickú úniu nevyhnutný.
- Vyžaduje si to však, aby sa Európania snažili lepšie sa navzájom pochopiť, identifikovať spoločné záujmy a aby prekonali obavy, že väčšia EÚ by mohla znamenať stratu identity. Ak máme spoločne hľadať európske riešenia, musíme mať pocit dôvery v Európu.

Táto správa preto odporúča:

- Konvent o budúcnosti Európy by mal vypracovať ústavný text, ktorý je jasný a zrozumiteľný. Potrebujeme dokument, ktorý občanom rozšírenej Európy vysvetlí, čo únia môže a čo nemôže robiť, a systém spravovania spoločnosti, ktorý zabezpečí lepšiu rovnováhu medzi dvojitou požiadavkou efektívnosti a demokratickej legitímnosti.
- Súčasťou reforiem musí byť rozšírenie väčšinového hlasovania, posilnenie „komunitárnej metódy“ a rešpektovanie inštitucionálnej rovnováhy.
- Potrebujeme zdokonaliť implementáciu pravidiel a politiky EÚ v nových aj v súčasných členských štátoch.
- Mali by sme urobiť viac na podporu porozumenia medzi občanmi – najmä porozumenia nových členských štátov: to predpokladá výmenné pobyty osôb z rôznych spoločenských skupín, pracovnú prax, štúdium mladých ľudí v ostatných krajinách EÚ a posilňovanie európskych univerzitných sietí.

Ak to so zlepšením fungovania EÚ myslíme vážne, musíme mať správne postoje. Nemali by sme veci vidieť z našej úzko národnej perspektívy – či je naša krajina veľká alebo malá, či je starým alebo novým členským štátom, či žijeme v bohatom alebo chudobnom regióne, všetci sme Európania. Nespájame len politické celky, ale aj spoločnosti a národy. Musíme si uvedomiť širšie otázky, ktoré

s tým súvisia, musíme si európsku integráciu skutočne želať a byť odhodlaní uspieť. Ak si Európa neželá byť zjednotená, nezjednotia ju žiadne inštitucionálne zmeny!

2. *Rozvoj ekonomiky*

Proces rozširovania už priniesol ekonomické výhody a môže ponúknuť ďalšie. K týmto výhodám patrí:

Rast prosperity starých a nových členských štátov v dôsledku rozšírenia trhu

Prudký nárast obchodu a investícií v posledných rokoch medzi EÚ a jej budúcimi členskými štátmi znamenal veľký ekonomický prínos. Pristúpením, ktorého súčasťou je zrušenie kontroly tovaru na hraniciach, sa nové členské štáty úplne začlenia do trhu. Prínos možno očakávať aj od liberalizácie služieb, kapitálu a pracovných síl. Tieto výhody majú rovnaký charakter ako tie, ktoré sme pozorovali po zavedení jednotného trhu bez hraníc v roku 1993.

Lepšie hospodárske vyhliadky pre existujúce členské štáty

Sem patria faktory, ako sú:

- rovnaké podmienky hospodárskej súťaže na rozšírenom trhu,
- dostupnosť kvalifikovanej pracovnej sily,
- vyšší dopyt generovaný rastom v nových členských štátoch.

Šanca nových členských štátov dosiahnuť úroveň prosperity západnej Európy

Sem patria faktory, ako sú:

- vyšší objem investícií, ktorý popri prilive kapitálu z posledných rokov povedie k ďalšiemu zvyšovaniu produktivity, úrovne kvalifikácie a transferu technológií,
- stabilný právny a ekonomický rámec spojený s členstvom v EÚ,
- pomoc z fondov EÚ.

Nové členské štáty majú vyššie tempá rastu ako EÚ. Ak sa udržia, výsledkom bude:

- zníženie sociálnych a ekonomických rozdielov,
- vyššie príjmy a vyšší sociálny štandard,
- nižšia motivácia migrovať do iných krajín EÚ.

Príchod nových členských štátov poskytne EÚ šancu zreformovať svoju hospodársku a sociálnu politiku tak, ako sa to javí potrebné už dnes. Rozšírenie nie je hrozbou, ale impulzom na obnovu.

EÚ sa môže učiť od nových členských štátov, z ich skúseností so sociálnou a ekonomickou reformou. Niektoré z nich zaviedli potrebné zmeny rýchlejšie ako existujúce členské štáty EÚ.

Rozšírenie a s ním súvisiace zmeny môžu priniesť dlhodobý prospech, ale prínosom môžu predchádzať náklady, a popri víťazoch budú aj porazení. Výzva spočíva v zvládnutí zmien.

Táto správa preto odporúča:

- V politike na európskej aj národnej úrovni by sa mala venovať prioritou hospodárskemu rastu a konvergencii, čo znamená vysoké celkové tempo rastu pre EÚ-25, pričom nové členské štáty by prípadne mali rásť ešte rýchlejšie. Rast a konvergencia – to musia byť kľúčové slová rozšírenej EÚ.
- Potrebujeme viac inovácií a reforiem, aby sa podporil rast, konkurencieschopnosť a vytváranie pracovných príležitostí na rozšírenom trhu. Podľa „Lisabonskej stratégie“ nastal čas, aby EÚ a jej členské štáty premenili slová na činy. Priorita by sa mala pripisovať takým oblastiam, ako je tvorba pracovných príležitostí, investície do výskumu a liberalizácia sektorov energetiky, telekomunikácií a dopravy, aby mohol lepšie fungovať spoločný trh. Nové členské štáty by sa mali plne zapojiť do Lisabonskej stratégie už dnes.
- Súčasnú aj budúcu členské štáty potrebujú takú politiku zamestnanosti, ktorá prispeje k efektívnej sociálnej a hospodárskej politike, a tým aj k úspechu rozšírenia. Trhom vedená migrácia pracovníkov, ktorá má podobu slobodného pohybu osôb na spoločnom trhu, je faktorom rastu. Súčasnú členské štáty by mali otvoriť svoje trhy pre pracovné sily z nových členských štátov hneď, ako to bude možné. Aj po zrušení reštrikcií bude prílev pracovníkov pravdepodobne obmedzený.
- EÚ potrebuje taký ekonomický a sociálny model, ktorý kombinuje najlepšie črty existujúcich a nových členských štátov. Jeho cieľom by malo byť uľahčiť adaptáciu na nové zamestnanie namiesto toho, aby sa chránili existujúce pracovné miesta. Už dnes by sa mali pripraviť opatrenia na pomoc tým, ktorí pocítia dopad rozšírenia v spoločnom európskom rámci.
- Mala by sa pripraviť pôda na to, aby sa krátko po rozšírení prijali dôležité rozhodnutia o budúcom rozpočtovom rámci EÚ. Cieľom by malo byť vypracovať takú politiku, akú EÚ-25 skutočne potrebuje.

Únia musí preukázať svoju solidaritu a súdržnosť s novými členskými štátmi, pretože ich rast a rozvoj prinesie dividendy pre všetkých. Zároveň je nevyhnutné zreformovať politiku – nielen s cieľom ušetriť peniaze, ale s cieľom zvýšiť jej kvalitu. Pri rozhodovaní o týchto zmenách by sme mali mať na mysli ciele Lisabonskej agendy a potrebu inovácií a rastu:

- V rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky musíme sústavné presmerúvať podporu od cien a množstva ku kvalite, a uplatňovať takú politiku rozvoja vidieka, ktorá skôr napomáha než brzdí odliv zamestnanosti z poľnohospodárstva v strednej a východnej Európe. Znamená to tiež

otvorenie možností pre rozvojové krajiny prostredníctvom obchodu s poľnohospodárskymi produktmi.

- V rámci štrukturálnych výdavkov potrebujeme také opatrenia, ktoré sú prispôsobené potrebám a prioritám nových členov a regionálnej integrácii strednej a východnej Európy. Budú potrebné investície do životného prostredia a infraštruktúry, ako aj do ľudských zdrojov a vzdelávania.
- Rozpočet EÚ by sa mal vynakladať inovatívnym spôsobom aj na podporu politiky v ďalších oblastiach, napríklad do výskumu a vývoja.

Na príjmovej strane rozpočtu potrebujeme spravodlivejší, transparentnejší a stabilnejší systém.

Na celom kontinente musí EÚ dosiahnuť výsledky, ktoré si ľudia želajú, podporou inovácií vo vyspelých ekonomikách a zavŕšenia transformácie v menej vyspelých. Svet na nás nečaká!

3. *Pre bezpečnejšiu Európu*

V mnohých oblastiach, ktoré občania považujú za dôležité, sa vďaka rozširovaniu už dnes zlepšuje spolupráca s budúcimi členskými štátmi. Rozšírenie EÚ neznamená importovanie problémov z týchto krajín, ale posilnenie našej schopnosti hľadať riešenia.

Vyššia efektívnosť boja proti medzinárodnému zločinu

Budúce členské štáty posilnili spoluprácu svojej polície a súdnictva pri presadzovaní zákonnosti. Prijímaním spoločných noriem v krajinách strednej a východnej Európy, monitorovaných ostatnými členskými štátmi EÚ, sa zvyšuje možnosť dostať pod kontrolu medzinárodný obchod s drogami a ľuďmi. Zlepšuje sa ochrana ich hraníc s krajinami, ktoré nie sú členmi EÚ.

Lepšia kontrola imigrácie

Budúce členské štáty spolupracujú v oblasti regulácie prílevu imigrantov a uchádzačov o azyl z iných krajín.

Ochrana životného prostredia

Prispôbovanie sa budúcich členských štátov predpisom EÚ o znečistení ovzdušia a vôd znamená bezpečnejšie životné prostredie pre ich vlastných občanov aj pre občanov okolitých krajín. Politika EÚ im pomôže zachovať veľké bohatstvo druhov a prírodných stanovišť.

Vyšší štandard jadrovej bezpečnosti

EÚ rozširuje komplexnú kultúru jadrovej bezpečnosti aj na krajiny strednej a východnej Európy a zvyšuje stupeň bezpečnosti ich jadrových elektrární.

Potravinové normy

Štandard ochrany spotrebiteľov EÚ sa zachová: ich štandard sa v súčasných členských štátoch v dôsledku rozšírenia nezníži, pričom miera ochrany v nových členských štátoch sa zvýši.

Vo všetkých týchto oblastiach však orgány EÚ aj národné orgány musia urobiť ešte viac na to, aby posilnili istotu občanov.

Táto správa preto odporúča:

- urobiť zásadný krok smerom k vytvoreniu priestoru slobody, spravodlivosti a bezpečnosti EÚ, vrátane reformy jej rozhodovacieho systému
- užšiu spoluprácu a dôraznejšie kroky členských štátov a inštitúcií EÚ v boji proti medzinárodnému zločinu a pri kontrole imigrácie
- začlenenie environmentálnych aspektov do politiky v ostatných oblastiach
- efektívne monitorovanie implementácie predpisov EÚ v súčasných aj budúcich členských štátoch.

4. Susedská politika

S rozširovaním EÚ potrebujeme susedskú politiku, ktorá šíri prosperitu a dobré spravovanie spoločnosti do susedných krajín, aby sa tak okolo nás vytvoril prstenec stability a bezpečnosti. Nové formy partnerstva môžu Európskej únii pomôcť šíriť stabilitu, prosperitu a dobré spravovanie spoločnosti aj do nečlenských krajín. Pre niektoré z nich môže byť vyhliadka na členstvo v EÚ silným impulzom k napredovaniu a reforme.

Táto správa preto odporúča:

- Mali by sa rozvíjať lepšie formy partnerstva EÚ so susednými krajinami bez ohľadu na to, či vstupujú do EÚ alebo nie.
- V prípade krajín, ktoré by mohli vstúpiť do EÚ v najbližších rokoch, by sme mali trvať na uspokojivej príprave na členstvo a na rešpektovaní politických aj iných kritérií.
- Proces rozširovania by mal pokračovať s Bulharskom a Rumunskom, ako aj s Tureckom. Pre krajiny Západného Balkánu by sa vyhliadka na budúce členstvo v EÚ mohla stať katalyzátorom zmeny.

5. Úloha Európy v globálnych záležitostiach

- Pristúpením 10 krajín so 75 miliónmi občanov k existujúcim 15 krajinám s 375 miliónmi občanov sa môže posilniť schopnosť EÚ ovplyvňovať celosvetové udalosti. Európe to pomôže čeliť výzve globalizácie. Udalosti z posledného obdobia však svedčia o tom, že Európa môže mať vplyv na celosvetové udalosti len vtedy, ak bude schopná jasne definovať svoju politiku a hovoriť jedným hlasom.
 - V oblasti medzinárodných hospodárskych vzťahov je EÚ už dnes popredným aktérom, hoci ešte plne nevyužíva svoju váhu; rozšírenie bude príležitosťou na posilnenie jej vplyvu.
 - V oblasti zahraničných vecí, bezpečnosti a obrany EÚ zaznamenala istý pokrok, ale nevybudovala si možnosti ani vôľu na to, aby mohla efektívne konať.

V súčasnej kľúčovej otázke zahraničnej politiky – Iraku – EÚ ako taká úplne absentuje. EÚ nemôže pokračovať v tom, že hospodársku silu kombinuje s politickou slabosťou.

- Musíme sa chopiť šance a s 25 členskými štátmi získať vyššiu autoritu, vyššiu koherentnosť a väčší vplyv na medzinárodnej scéne. EÚ a jej členské štáty by si mali urýchlene vziať ponaučenie z dnešnej skúsenosti s Irakom a mali by využívať a zdokonaľovať mechanizmy v rámci EÚ na utváranie spoločného názoru a spoločnej pozície ku kľúčovým problémom.

V závere tejto správy sa preto s výhľadom na rozšírenie uvádza:

- mali by sme urýchlene zvážiť potrebu znovu vybudovať skutočne spoločnú zahraničnú politiku tak, aby sme hovorili jedným hlasom
- Konvent o budúcnosti Európy by mal zlepšiť zastupovanie EÚ smerom navonok.

Európa je, alebo by mala byť skutočnou politickou úniou. Ak toto politické želanie budú zdieľať politici aj národy Európy, stane sa skutočnosťou. Ak takéto politické želanie neexistuje (alebo prestalo existovať), potom by sme sa mali prestať klamať.

Nerozšírenie

Hypotetická otázka

Niekedy sa kladie otázka, „Aké by boli náklady nerozšírenia?“ Dá sa vypočítať, aké dôsledky by malo neuskutočnenie plánovaného rozšírenia EÚ – práve tak, ako sa vypočítali „náklady na ne-Európu“ skôr než EÚ vytvorila jednotný trh?

Tieto dva prípady sú odlišné. Rozširovanie EÚ je procesom, ktorý prebieha už vyše desať rokov, a ktorý už priniesol aj výsledky: nie je možné „zastaviť vývoj“. Navyše, rozšírenie má nielen ekonomické, ale aj politické dôvody, ktoré je ťažké kvantifikovať. Otázka si však zasluhuje odpoveď. Núti nás prehodnocovať výsledky a vyhliadky procesu rozširovania.

Čo sa dosiahlo doteraz?

- ◆ Vyhliadka na pristúpenie k EÚ urýchlila proces transformácie v strednej a východnej Európe, ktorý nasledoval po páde komunizmu.
 - ◆ Vznikom stabilných demokracií sa zvýšila bezpečnosť Európy ako celku. Boli odstránené príčiny konfliktov, ako napríklad menšinové otázky a pohraničné problémy.
 - ◆ Rýchly rast obchodu priniesol členským štátom EÚ nové trhy a investície: Budúce členské štáty už dnes väčšinu svojej obchodnej výmeny uskutočňujú s EÚ.
- Bez projektu rozšírenia EÚ by sa mnohé z týchto prínosov neboli dosiahli.

Čo prinesie budúcnosť?

Oneskorenie rozšírenia, alebo vzdanie sa rozšírenia v dôsledku neratifikácie členskými štátmi EÚ by bolo pre Európu veľkým politickým zlyhaním. Prinieslo by náklady pre EÚ ako aj pre kandidátske krajiny:

- ◆ Nerozšírenie jednotného trhu, s následným znížením tempa rastu v kandidátskych krajinách, by EÚ obralo o ekonomický prínos.
- ◆ Pre kandidátske krajiny by znamenalo oslabenie motivácie k reforme, odradenie zahraničných investícií, a zníženie hospodárskeho rastu.
- ◆ Mohlo by vytvoriť politickú nestabilitu s potenciálnym dopadom na EÚ. Zvýšilo by sa riziko v balkánskom regióne, kde mier a stabilita sú ešte stále príliš krehké.
- ◆ Bez rozšírenia by bola EÚ menej schopná bojovať proti problémom organizovaného zločinu, nelegálnej migrácie a terorizmu.
- ◆ Dezilúzia v kandidátskych krajinách by posilnila euroskepticizmus v EÚ aj inde.

Náklady na nerozšírenie – politické aj ekonomické – by teda boli vysoké a zaplatili by ich existujúci

členovia, ako aj tie krajiny, ktoré boli z rozšírenia vylúčené. Znamenalo by to nielen stratu budúcich výhod, ale aj premrhanie značnej časti úsilia a investícií vynaložených v minulosti. „Iní Európania“ by zostali susedmi EÚ, avšak nespokojnými a nahnevanými susedmi, menej ochotnými riešiť problémy presahujúcimi národné hranice v Európe, alebo zdieľať zodpovednosť za utváranie úlohy Európy vo svete.